

Lorena Škuflić i
Jelena Ladavac*

UDK 382.14(497.5)

Pregledni članak

ANALIZA VANJSKOTRGOVINSKE RAZMJENE REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA

Autorice analiziraju robni izvoz i uvoz po županijama Republike Hrvatske i izračunavaju određene pokazatelje vanjskotrgovinske razmjene sa ciljem ocijeniti uključenost pojedinih županija u svjetske tokove roba. Nastoje istraživanjem obujma i trenda kretanja robnog izvoza i uvoza po županijama, zajedno s dostignutom razinom gospodarskog razvitka ukazati na postojanje korelacijske veze između stupnja otvorenosti i razine i dinamike ekonomskog rasta.

Uvod

Globalna ekonomska kretanja ukazuju na značaj vanjske trgovine u gospodarskom razvutku i sve naglašeniju tendenciju integriranja nacionalnih ekonomija. Ekonomsko je objašnjenje tih kretanja u teoriji vanjske trgovine, koja ističe prednost međunarodne podjele rada i specijalizacije, što doprinosi povećanju proizvodnje i potrošnje, odnosno, rastu materijalnog bogatstva i blagostanja nacije. Ispravno uključivanje u međunarodnu podjelu na osnovi konkurentnih prednosti omogućuje efikasnu alokaciju resursa, a procesom prilagođivanja i postizanja poželjnih strukturnih promjena i jačanje konkurentnosti subjekata, povećanje proizvodnje i brži gospodarski rast i razvitak.

Ekonomski učinci vanjske trgovine

Međunarodna razmjena roba i usluga na globalnome planu jest ukupnost trgovine robama i uslugama među rezidentima različitih zemalja svijeta i gotovo kontinuirano bilježi porast, uvjetujući sve veću međuovisnost nacionalnih ekono-

* L. Škuflić, doktor znanosti, znanstveni suradnik, Ekonomski institut, Zagreb, J. Ladavac, magistar znanosti, asistent Ekonomski institut, Zagreb. Članak primljen u uredništvu: 21. 03. 2001.

mija i potrebu za koordinacijom i stvaranjem međunarodnog institucionalnog okvira.

Veliki opseg ekonomske literature iz područja međunarodne ekonomije ističe snažnu vezu vanjske trgovine i rasta društvenog proizvoda, a to su potvrdila brojna istraživanja. Studije rađene u posljednjih trideset godina ističu superiornije razvojne performanse izvozno orijentiranih ekonomija. Države s uspješnim i konkurentnim izvoznim sektorima, razvijenim domaćim tržištem ili pristupom drugim tržištima ostvaruju veće stope rasta izvoza, ali i općenito brže rastu.¹ Pojedini ekonomisti nastojali su kvantificirati korelacijsku vezu između izvoza i rasta uz pomoć ekonometrijskih modela², pa je tako Anne Krueger ocijenila da rast izvoznih prihoda za 1% utječe na rast bruto društvenog proizvoda za 0,11%.³ Ocijenjeni koeficijent uz parametar izvoza varira ovisno o izabranom uzorku podataka, ali i o broju i izboru objašnjavajućih varijabli⁴, pa su tako Michalopoulos i Jay utvrdili mnogo snažniju vezu od 0,58 % do 0,77 %, odnosno, kako rast izvoza za 1% utječe na rast bruto nacionalnog proizvoda - BNP za 0,58% do 0,77%.⁵ Općenito, u ekonomskoj teoriji rasta, koja je potkrijepljena brojnim empirijskim slučajevima, prihvaćena je pozitivna korelacija između izvoza i ekonomskog rasta i procijenjeno je da liberaliziran trgovinski sustav pridonosi 0,7% višoj stopi rasta BNP, od ostalih sustava.⁶

No, potpuna generalizacija nije moguća, a to pokazuju rezultati novijih analiza. Islam je provodio istraživanje na uzorku petnaest jugoistočnih azijskih država i samo je kod deset država uočena pozitivna korelacija izvoza i podizanja blagostanja zemlje. To je rezultiralo zaključkom da je "izvoz generator ekonom-

¹ Balassa, B.: "Export and economic growth", Journal of Development Economics, North-Holland Publishing Company, No. 5, 1978., str. 181-189.

² Kravis, I.: "Trade as a handmaiden of growth: Similarities between the nineteenth and twentieth centuries", Economic Journal, No. 9+80., 1970., str. 870-872.

³ Sachs, J. D., Larrain F. B.: "Macroeconomics In The Global Economy", New York: Harvester-Wheatseaf, 1993., str. 577 prema Krueger, A.: "Foreign Trade Regimes and Economic Development: Liberalization Attempts and Consequences", New York, National Bureau of Economic Research, Ballinger, 1978.

⁴ O različitosti dobivenih rezultata vidi u Michaely, M.: "Export and growth", Journal of Development Economics, North-Holland Publishing Company, No. 4., 1977., str. 49-53.

⁵ Michalopolus, C. i Jay K.: "Growth of export and income in the developing world: A neo-classical view", AID Discussion Paper, Washington, D. C. , Agency for International Development, No. 28., prema Balassa, B.: Export and economic growth, Op. cit., 1973., str. 181-189.

⁶ Krueger, A., O.: "Foreign trade regimes and economic development: Liberalization attempts and consequences (forthcoming)" prema Balassa, B.: Export and economic growth, Op. cit., 1973., str. 185-186.

skoga rasta samo onda kada doprinosi priljevu kapitala, rastu produktivnosti proizvodnih čimbenika i tehnološkom progresu”⁷.

Pri utvrđivanju doprinosa vanjskotrgovinskog sektora gospodarskom razvitku jedne nacionalne ekonomije potrebno je krenuti od osnovne jednakosti otvorenog gospodarstva i to:

$$Y = C + I + G + X - M \quad (1)$$

gdje je:

- Y - bruto domaći proizvod,
- C - osobna potrošnja,
- I - investicijska potrošnja,
- G - opća i zajednička potrošnja,
- X - izvoz i
- M - uvoz.

Ocjenjuje se da je doprinos ekonomskom rastu pozitivan, ako je domaća potražnja manja od bruto domaćeg proizvoda, odnosno izvoz veći od uvoza i obrnuto, doprinos je negativan, kada je izvoz manji od uvoza.

$$Y > (C+I+G) \rightarrow X > M \quad (2)$$

$$Y < (C+I+G) \rightarrow X < M \quad (3)$$

Brojne analize omogućuju izvođenje zaključka o ubrzanom rastu proizvodnje i bruto domaćeg proizvoda izrazito otvorenih zemalja i može se smatrati da zemlja provodi tu orijentaciju, ako je udio izvoza u bruto domaćem proizvodu visok i ima tendenciju rasta, uz pretpostavku bržega rasta izvoza, nego uvoza i visokih stopa rasta bruto domaćeg proizvoda. Otvorenost nacionalne ekonomije može se mjeriti kao: udio izvoza roba (roba i usluga) u bruto domaćem proizvodu, udio uvoza roba (roba i usluga) u bruto domaćem proizvodu, udio izvoza i uvoza roba (roba i usluga) u bruto domaćem proizvodu.

Ovisno o autoru i o svrsi analize provodi se izbor pokazatelja, pa se prvi najčešće koristi kada se želi ocijeniti izvozna propulzivnost gospodarstva, drugi kod određivanja uvozne ovisnosti, a treći kod utvrđivanja razine uključivanja jedne zemlje u međunarodnu razmjenu.

⁷ Islam, M., N.: “Export expansion and economic growth: testing for cointegration and causality”, Applied Economics, London, Routledge, Vol. 30., No. 3, 1998., str. 415-424.

Potpuno liberaliziran trgovinski sustav omogućuje nacionalnoj ekonomiji jače integriranje u svjetsko gospodarstvo, lakše pribavljanje kapitala, tehnologije i nesumnjivo velike koristi od rezultata posljednjih tehnoloških promjena iskazanih jeftinijim i kvalitetnijim proizvodima. Tekuće praćenje kretanja na svjetskom tržištu i potpuna otvorenost nacionalnog gospodarstva omogućuju zemlji provedbu adekvatne specijalizacije uz pomoć trgovine i povećanje efikasnosti cjelokupne ekonomije. Otvorenost efikasne privrede omogućuje konkurentnim proizvođačima povećanje proizvodnje, zaposlenosti i izvoza, a potrošačima veću ponudu jeftinijih i kvalitetnijih proizvoda, pa to usmjerenje dovodi do uvećanog nacionalnog dohotka, zaposlenosti i stopa rasta.

Vanjskotrgovinska razmjena Republike Hrvatske

Republika Hrvatska, kao zemlja s malim nacionalnim tržištem, ima izraženu potrebu za jačim integriranjem u svjetsko gospodarstvo sa ciljem ostvarivanja pobrojanih ekonomskih učinaka, ali je za njegovo ostvarivanje potrebna visoka kvaliteta i prihvatljiva cijena finalnih proizvoda i usluga. Ekonomski rast i razvitak uključuje mnogo veći broj varijabli, nego što je to vanjskotrgovinska razmjena. U ovome se radu predmet istraživanja usredotočuje na izvozni i uvozni sektor Republike Hrvatske općenito i po županijama, pa se na osnovi podataka nastoji procijeniti doprinos vanjske trgovine gospodarskom razvitku na regionalnoj razini.

U tablici 1. prikazane su stope udjela izvoza roba i usluga u bruto domaćem proizvodu Hrvatske i u odabranim malim europskim zemljama.

Tablica 1.

UDIO IZVOZA ROBA I USLUGA U BRUTO DOMAĆEM PROIZVODU ODABRANIH MALIH EUROPSKIH ZEMALJA

Zemlja	Udio izvoza roba i usluga u BDP odabranih zemalja				
	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.
Danska	35,40	35,76	36,48	35,30	36,88
Finska	37,04	37,71	39,10	38,70	37,40
Hrvatska	38,60	40,70	42,40	38,54	38,55
Hrvatska*	24,63	22,70	20,74	20,88	21,21
Slovačka	59,78	55,22	56,00	61,20	61,54
Slovenija	55,20	55,79	57,44	58,43	n.p.
Nizozemska	52,57	53,63	54,69	55,25	61,03
Norveška	38,05	40,61	41,26	37,45	39,03

* udio izvoza roba

Izvor: IMF. International Financial Statistical., Washington, IMF, December 2000.

Udio izvoza roba i usluga u BDP Republike Hrvatske kretao se na razini Danske, Finske i Norveške, ali daleko ispod Nizozemske, Slovačke i Slovenije, koje oko 60% domaćih proizvoda i usluga plasiraju na svjetsko tržište. Iako je izračunani pokazatelj za Hrvatsku na razini razvijenih europskih zemalja, potrebno je istaknuti naglašen trend njegova opadanja, a još je mnogo manje povoljan kada se analiza usredotočuje na udio isključivo robnog sektora u BDP. Udio izvoza roba u BDP manje je povoljan uz postojanje opadajućeg trenda sa 24,6% (1995.) na 21,2% (1999.), što ukazuje na relativno visoku ovisnost hrvatskoga gospodarstva o kretanjima uslužnog sektora, ponajprije turizma. Na osnovi udjela robnog izvoza u BDP može se zaključiti da je Hrvatska slabo otvorena zemlja, ponajprije zato što je riječ o malom nacionalnom gospodarstvu sa 4,7 milijuna stanovnika.

Za mala je gospodarstva osobito značajan njihov stupanj otvorenosti. Naime, što je nacionalna ekonomija otvorenija, to je više inozemne konkurencije na njezinom domaćem tržištu, pa je priljev inovacija veći, a ujedno su i domaći gospodarski subjekti primorani uvoditi nove tehnologije i suvremena dostignuća, pa to podiže razinu konkurentnosti cjelokupne nacionalne privrede. Većom izvoznom propulzivnošću povećava se malo nacionalno tržište i ostvaruju se učinci ekonomije obujma.

Ukupna robna razmjena Republike Hrvatske

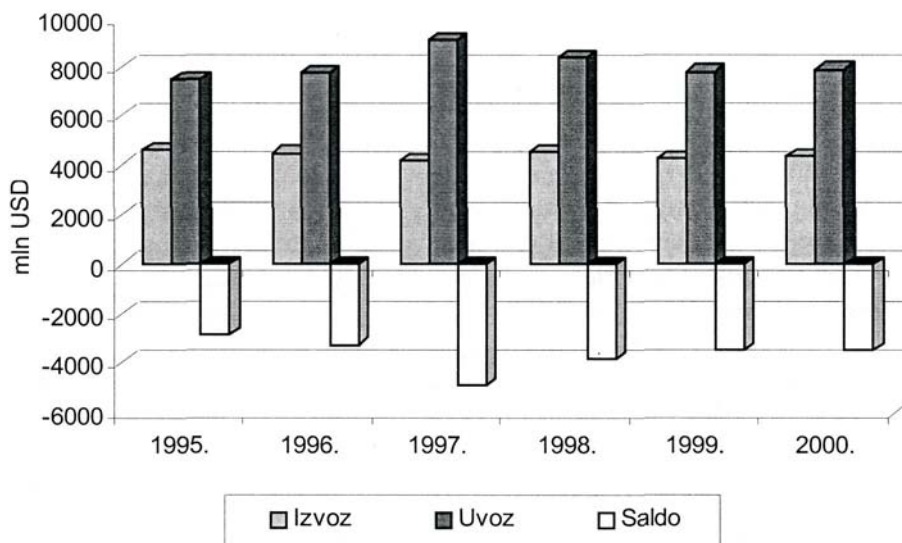
Izvozne mogućnosti i uvozna ovisnost nacionalne ekonomije odraz su dostignute razine konkurentnosti njezinih gospodarskih subjekata i njihove proizvodnosti. Poduzeća koja ostvaruju natprosječnu proizvodnost izvozno su usmjerena i predstavljaju izvozne mogućnosti zemlje, a ispodprosječno proizvodna poduzeća nisu izvozno usmjerena, pa svoje proizvode plasiraju na domaće tržište, koje se ponekad mora štiti do trenutka podizanja konkurentnosti takvih subjekata.

Do sedamdesetih godina ovog stoljeća cijena se smatrala najznačajnijim i jedinim bitnim elementom konkurentnosti, pa su i izvozne mogućnosti, kao i uvozna ovisnost, bile određene relativnim troškovima i raspoloživošću pojedinog resursa (klasični obrazac komparativnih prednosti). Danas su, međutim, količina i struktura izvoza i uvoza posljedica primjene tehnoloških dostignuća, organizacijskih superiornosti i menadžerskih vještina i po toj osnovi nižih troškova s naglaskom na visoku kvalitetu i diferenciranost proizvoda. Niske nadnice, kao osnovna determinanta nižih troškova u radno intenzivnoj proizvodnji, ili deprecijacija nacionalne valute radi bolje cjenovne konkurentnosti ne mogu biti čimbenik dugoročnih izvoznih mogućnosti jedne nacionalne ekonomije, ako se proizvodnja ne usklađuje sa svjetskom potražnjom i sa suvremenim tehnološkim rješenjima.

Istraživanja izvoznih i uvoznih robnih tijekova Republike Hrvatske ukazuju na nezadovoljavajuća kretanja u vanjskotrgovinskom sektoru, što zorno prikazuje i slika 1.

Slika 1.

ROBNI IZVOZ, UVOZ I TRGOVINSKI SALDO REPUBLIKE HRVATSKE
OD GODINE 1995. DO 2000.

Izvor: Državni zavod za statistiku. Statistički ljetopis Republike Hrvatske, razni brojevi., Zagreb; DZS.

Kako se vidi iz slike 1., robni se izvoz Republike Hrvatske kretao na razini oko 4,3 milijarde USD u razdoblju od godine 1995. do 2000. uz veoma male oscilacije, a robni je uvoz rastao do godine 1997., pa je zatim opadao. Saldo trgovinske razmjene u cjelokupnom promatranom razdoblju bio je negativan i kretao se između 2,9 milijardi (1995.) i 4,9 milijardi (1997.), a u posljednjoj analiziranoj godini iznosio je 3,5 milijarde USD. Mnogo veći uvoz od izvoza robe ukazuje na negativan doprinos robnog vanjskotrgovinskog sektora rastu bruto domaćeg proizvoda Hrvatske, koji je u tome razdoblju ostvarivao pozitivne stope rasta, s iznimkom godine 1999. (-0,3%), što upućuje na zaključak kako izvozna potražnja nije bila generator ekonomskoga rasta, već je to bila domaća potražnja koja se financirala sredstvima iz inozemstva. Takva je situacija dugoročno neodrživa, pa

je proces jačanja konkurentnosti subjekata i snažnije izvozne orijentiranosti uvijek prosperiteta zemlje. Izvedena opća ocjena stanja u vanjskotrgovinskom sektoru nesumnjivo se ne može u potpunosti preslikati na sve županije, pa se u nastavku rada istraživanje dalje koncentrira na županije.

Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom po županijama

Istaknute značajke robne razmjene Hrvatske u razdoblju od godine 1995. do 2000. ne vrijede jednoznačno za sve županije, već postoje znakovite devijacije. Stoga se istraživanje dalje koncentrira na detaljnu analizu robne razmjene s inozemstvom po županijama u razdoblju od godine 1997. do 1999., kao tri relativno reprezentativne godine. U tom je razdoblju, kao što je prethodno prikazano na razini zemlje, robni uvoz opadao, izvoz je bilježio manje oscilacije, pa je time i ukupna robna razmjena opadala. Slabljenje uvoznih tijekova ukazuje na smanjenje potrošačke euforije iz prethodnih godina poduprte kreditnom ekspanzijom banaka, ali i manjim interesom za sirovinama i uvoznim inputima, što se može ocijeniti slabljenjem gospodarske aktivnosti.

U tablici 2. prikazani su podaci o ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni po županijama.⁸

⁸ Od 1. siječnja godine 2000. u Republici je Hrvatskoj u primjeni novi Carinski zakon, koji je u cijelosti usklađen s europskim standardima. Podaci o robnoj razmjeni po županijama, gradovima i općinama za godinu 1999. u cijelosti su usklađeni s novom metodologijom, ali ne i podaci za prethodna razdoblja.

Tablica 2.

VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA REPUBLIKE HRVATSKE PO
ŽUPANIJAMA OD GODINE 1997. DO 1999.

Županija	(Izvoz + Uvoz) robe u mln USD				Udjeli u %			
	1997.	1998.	1999.	Prosjeck	1997.	1998.	1999.	Prosjeck
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Zagrebačka	473	496	443	471	3,56	3,84	3,67	3,69
Krapinsko-zagorska	298	261	254	271	2,24	2,02	2,11	2,12
Sisačko-moslavačka	322	352	300	325	2,43	2,72	2,49	2,55
Karlovačka	232	219	201	217	1,75	1,69	1,67	1,70
Varaždinska	705	671	583	653	5,31	5,19	4,84	5,11
Koprivničko-križevačka	321	299	264	295	2,42	2,31	2,19	2,31
Bjelovarsko-bilogorska	162	151	127	147	1,22	1,17	1,05	1,15
Primorsko-goranska	652	1.211	994	952	4,91	9,37	8,24	7,51
Ličko-senjska	15	12	11	13	0,11	0,09	0,09	0,10
Virovitičko-podravska	145	103	110	119	1,09	0,80	0,91	0,93
Požeško-slavonska	110	106	89	102	0,83	0,82	0,74	0,80
Brodsko-posavska	144	113	111	123	1,08	0,87	0,92	0,96
Zadarska	166	205	136	169	1,25	1,59	1,13	1,32
Osječko-baranjska	338	347	298	328	2,55	2,69	2,47	2,57
Šibensko-kninska	123	118	127	123	0,93	0,91	1,05	0,96
Vukovarsko-srijemska	134	115	91	113	1,01	0,89	0,75	0,88
Splitsko-dalmatinska	753	876	665	765	5,67	6,78	5,52	5,99
Istarska	859	861	938	886	6,47	6,66	7,78	6,97
Dubrovačko-neretvanska	102	115	81	99	0,77	0,89	0,67	0,78
Međimurska	335	312	294	314	2,52	2,41	2,44	2,46
Grad Zagreb	6.261	5.483	5.446	5.730	47,16	42,43	45,17	44,92
Neraspoređeno	625	496	493	538	4,71	3,84	4,09	4,21
Republika Hrvatska	13.275	12.922	12.056	12.751	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Priopćenja Državnog zavoda za statistiku - Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom, po županijama, gradovima i općinama. Razdoblje od siječnja do prosinca 1997., 1998. i 1999., Zagreb, DZS.

Podaci tablice 2. ukazuju na relativno visoku koncentriranost vanjskotrgovinske razmjene Republike Hrvatske u šest županija i to: Grad Zagreb (44,92%), Primorsko-goranska (7,51%), Istarska (6,97%), Splitsko-dalmatinska (5,99%), Varaždinska (5,11%) i Zagrebačka županija (3,69%). Istaknutih šest županija prosječno su sudjelovale s oko 75% u ukupnoj robnoj razmjeni Hrvatske, a preostalim je 15 županija ostvarivalo 25% ukupne robne razmjene zemlje s inozem-

stvom. Županije koje su u vanjskoj trgovini sudjelovale s manje od 1% jesu Ličko-senjska (0,10%), Virovitičko-podravska (0,93%), Požeško-slavonska (0,80%), Brodsko-posavska (0,96%), Šibensko-kninska (0,96%), Vukovarsko-srijemska (0,88%) i Dubrovačko-neretvanska (0,78%) županija.

U tablicama 3. i 4. iznose se ukupni robni izvozni i uvozni tokovi po županijama.

Tablica 3.

ROBNI IZVOZ REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA
OD GODINE 1997. DO 1999.

Županija	Robni izvoz u mln USD				Udjeli u %			
	1997.	1998.	1999.	Prosjek	1997.	1998.	1999.	Prosjek
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Zagrebačka	113	124	101	113	2,71	2,73	2,36	2,60
Krapinsko-zagorska	156	141	132	143	3,74	3,11	3,08	3,31
Sisačko-moslavačka	175	195	174	181	4,20	4,29	4,07	4,19
Karlovačka	103	116	103	107	2,47	2,55	2,41	2,48
Varaždinska	321	317	287	308	7,70	6,98	6,71	7,13
Koprivničko-križevačka	171	158	140	156	4,10	3,48	3,27	3,62
Bjelovarsko-bilogorska	86	78	66	77	2,06	1,72	1,54	1,77
Primorsko-goranska	172	530	408	370	4,12	11,67	9,53	8,44
Ličko-senjska	8	7	7	7	0,19	0,15	0,16	0,17
Virovitičko-podravska	90	68	74	77	2,16	1,50	1,73	1,80
Požeško-slavonska	60	61	54	58	1,44	1,34	1,26	1,35
Brodsko-posavska	56	54	58	56	1,34	1,19	1,36	1,30
Zadarska	43	76	51	57	1,03	1,67	1,19	1,30
Osječko-baranjska	125	132	132	130	3,00	2,91	3,08	3,00
Šibensko-kninska	50	52	54	52	1,20	1,15	1,26	1,20
Vukovarsko-srijemska	43	43	41	42	1,03	0,95	0,96	0,98
Splitsko-dalmatinska	251	380	323	318	6,02	8,37	7,55	7,31
Istarska	370	390	469	410	8,87	8,59	10,96	9,47
Dubrovačko-neretvanska	30	42	28	33	0,72	0,92	0,65	0,76
Međimurska	135	139	140	138	3,24	3,06	3,27	3,19
Grad Zagreb	1584	1.395	1.391	1.457	37,98	30,72	32,51	33,74
Neraspoređeno	29	43	46	39	0,70	0,95	1,08	0,91
Republika Hrvatska	4.171	4.541	4.279	4.330	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Priopćenja Državnog zavoda za statistiku - Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom, po županijama, gradovima i općinama. Razdoblje od siječnja do prosinca 1997., 1998. i 1999., Zagreb, DZS.

Robni izvoz Republike Hrvatske u protekle tri godine kretao se na razini 4,33 milijarde USD, odnosno u godini 1999. bio je na razini godine 1997. (indeks 102), a ako se promatra 1999. u odnosu na godinu 1998. ostvaren je nominalni pad od 6%. Budući da su iznosi u američkim dolarima, potrebno je uzeti u obzir i kretanje dolara u tom razdoblju. U promatranom su razdoblju ukupnom robnom izvozu Hrvatske najviše pridonijele ove županije: Grad Zagreb s oko 1,5 milijarde USD, Istarska županija s oko 410 milijuna USD, Primorsko-goranska s oko 370 milijuna USD, Splitsko-dalmatinska županija (318 milijuna USD) i Varaždinska županija (308 milijuna USD). Udio istaknutih pet županija u robnom izvozu Republike Hrvatske u protekle tri godine prosječno je iznosio 66%. Na 6. i 7. mjestu, po prosječnom udjelu u ukupnom robnom izvozu Hrvatske, bile su Sisačko-moslavačka i Koprivničko-križevačka županija.

U analiziranom je razdoblju znatno smanjen udio Grada Zagreba u ukupnom izvozu Hrvatske (sa 37,97% na 32,51%), zatim Varaždinske (sa 7,70% na 6,71%) i Bjelovarsko-bilogorske (sa 2,06% na 1,54%), a povećan je udio Istarske (sa 8,87% na 10,96%) i Splitsko-dalmatinske županije (sa 6,02% na 7,55%), osim toga primjetne su veće oscilacije kod Primorsko-goranske županije. Najmanji izvoz u analiziranom razdoblju ostvarila je Ličko-senjska županija - prosječno 7 milijuna USD ili 0,17% u strukturi ukupnog izvoza Republike Hrvatske. Manje od 1% u strukturi izvoza sudjelovale su još Vukovarsko-srijemska (0,98%) i Dubrovačko-neretvanska županija (0,76%).

Ako se promatra robni izvoz u 1999. u odnosu na godinu 1997., brži je rast od prosjeka zemlje ostvaren u osam županija, i to u: Primorsko-goranskoj (indeks 237), Brodsko-posavskoj (indeks 104), Zadarskoj (indeks 119), Osječko-baranjskoj (indeks 106), Šibensko-kninskoj (indeks 108), Splitsko-dalmatinskoj (indeks 129), Istarskoj (indeks 127) i Međimurskoj županiji (indeks 104).

Tablica 4.

ROBNI UVOZ REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA OD GODINE
 1997. DO 1999.

Županija	Robni izvoz u mln USD				Udjeli u %			
	1997.	1998.	1999.	Prosjeck	1997.	1998.	1999.	Prosjeck
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Zagrebačka	360	372	342	358	3,95	4,44	4,40	4,26
Krapinsko-zagorska	142	120	122	128	1,56	1,43	1,57	1,52
Sisačko-moslavačka	147	157	126	143	1,61	1,87	1,62	1,70
Karlovačka	129	103	98	110	1,42	1,23	1,26	1,30
Varaždinska	384	354	296	345	4,22	4,22	3,81	4,08
Koprivničko-križevačka	150	141	124	138	1,65	1,68	1,59	1,64
Bjelovarsko-bilogorska	76	73	61	70	0,83	0,87	0,78	0,83
Primorsko-goranska	480	681	586	582	5,27	8,13	7,54	6,98
Ličko-senjska	7	5	4	5	0,08	0,06	0,05	0,06
Virovitičko-podravska	55	35	36	42	0,60	0,42	0,46	0,49
Požeško-slavonska	50	45	35	43	0,55	0,54	0,45	0,51
Brodsko-posavska	88	59	53	67	0,97	0,70	0,68	0,78
Zadarska	123	129	85	112	1,35	1,54	1,09	1,33
Osječko-baranjska	213	215	166	198	2,34	2,57	2,13	2,35
Šibensko-kninska	73	66	73	71	0,80	0,79	0,94	0,84
Vukovarsko-srijemska	91	72	50	71	1,00	0,86	0,64	0,83
Splitsko-dalmatinska	502	496	342	447	5,51	5,92	4,40	5,28
Istarska	489	471	469	476	5,37	5,62	6,03	5,67
Dubrovačko-neretvanska	72	73	53	66	0,79	0,87	0,68	0,78
Međimurska	200	173	154	176	2,20	2,06	1,98	2,08
Grad Zagreb	4.677	4.088	4.055	4.273	51,37	48,78	52,14	50,76
Neraspoređeno	596	455	447	499	6,55	5,41	5,75	5,90
Republika Hrvatska	9.104	8.383	7.777	8.421	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Priopćenja Državnog zavoda za statistiku - Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom, po županijama, gradovima i općinama. Razdoblje od siječnja do prosinca 1997., 1998. i 1999., Zagreb, DZS.

Robni je uvoz Republike Hrvatske od godine 1997. do 1999. opadao, sa 9,1 na 7,8 milijarde USD. Prema podacima se vidi da je najveći uvoznik među županijama Grad Zagreb s ukupno 4,1 milijardi USD u godini 1999., odnosno, u analizirane tri godine robni uvoz te županije prosječno iznosio 4,27 milijardi USD, a to u strukturi predstavlja više od 50% ukupnog hrvatskoga uvoza. Na drugom je mjestu Primorsko-goranska županija sa 582 milijuna USD ili 6,98% u strukturi,

slijedi Istarska županija sa 476 milijuna USD (5,67%), Splitsko-dalmatinska, Zagrebačka i Varaždinska županija uvezle su između 300 i 500 milijuna USD, sudjelujući u ukupnom uvozu sa 4%-6%. Koncentriranost uvoza izuzetno je visoka, jer je u analizirane tri godine prvih šest pobrojanih županija realiziralo 77% ukupnog hrvatskoga uvoza roba, a preostalih je 15 županija uvezlo ostalih 23%. U analiziranom je trogodišnjem razdoblju osam županija sudjelovalo u ukupnome uvozu s manje od 1%: Ličko-senjska (0,06%), Požeško-slavonska (0,51%), Virovitičko-podravska (0,49%), Bjelovarsko-bilogorska (0,83%), Brodsko-posavska (0,79%), Dubrovačko-neretvanska (0,78%), Vukovarsko-srijemska (0,83%) i Šibensko-kninska (0,84%) županija. Podaci iz prethodne tablice pokazuju opadanje udjela Varaždinske, Splitsko-dalmatinske, Ličko-senjske, Požeško-slavonske, Brodsko-posavske, Vukovarsko-srijemske i Međimurske županije i rast udjela Istarske županije u analiziranom trogodišnjem razdoblju u ukupnom hrvatskom robnom uvozu. Udjeli ostalih županija kretali su se neujednačeno oko njihova prosjeka, a kod dvije-tri županije uočavaju se veće oscilacije. Robni uvoz na razini cijele države opadao je u razdoblju od godine 1997. do 1999. i to nominalno za 14,58 %. Nominalni pad robnog uvoza veći od prosjeka zemlje u godini 1999. u odnosu na godinu 1997. ostvaren je u 14 županija, a pad je manji od prosjeka ili rasta (Primorsko-goranska županija) ostvaren u preostalih sedam županija. Kretanje robnog uvoza i izvoza utjecalo je na ostvarivanje salda trgovinske razmjene kako je prikazano u tablici 5.

Tablica 5.

SALDO ROBNE RAZMJENE REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA
 OD GODINE 1997. DO 1999.

u milijunima USD

Županija	1997.	1998.	1999.
(1)	(2)	(3)	(4)
Zagrebačka	-247	-248	-241
Krapinsko-zagorska	14	21	10
Sisačko-moslavačka	28	38	48
Karlovačka	-26	13	5
Varaždinska	-63	-37	-9
Koprivničko-križevačka	21	17	16
Bjelovarsko-bilogorska	10	5	5
Primorsko-goranska	-308	-151	-178
Ličko-senjska	1	2	3
Virovitičko-podravska	35	33	38
Požeško-slavonska	10	16	19
Brodsko-posavska	-32	-5	5
Zadarska	-80	-53	-34
Osječko-baranjska	-88	-83	-34
Šibensko-kninska	-23	-14	-19
Vukovarsko-srijemska	-48	-29	-9
Splitsko-dalmatinska	-251	-116	-19
Istarska	-119	-81	0
Dubrovačko-neretvanska	-42	-31	-25
Međimurska	-65	-34	-14
Grad Zagreb	-3.093	-2.693	-2.664
Neraspoređeno	-567	-410	-401
Republika Hrvatska	-4.933	-3.840	-3.498

Izvor: Priopćenja Državnog zavoda za statistiku - Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom, po županijama, gradovima i općinama. Razdoblje od siječnja do prosinca 1997., 1998. i 1999., Zagreb, DZS.

Kako je već prikazano na slici 1., saldo robne razmjene na razini države bio je negativan u razdoblju od godine 1997. do 1999., s naglašenim trendom smanjivanja. Deficit trgovinske razmjene u godini 1999. bio je nominalno manji za 29,09% u odnosu na godinu 1997. i to prije svega kao rezultat opadanja robnog uvoza. Podaci pokazuju da kod većine županija postoji trend smanjivanja

negativnog salda robne razmjene, a kod manjeg broj i preokret u trendu s deficita na suficit. U godini 1997. ukupno je 14 županija realiziralo negativan saldo u robnoj razmjeni s inozemstvom, a u godini 1999. taj je broj smanjen na jedanaest. U odnosu na prethodne godine, 1998. i 1997., suficite u saldu robne razmjene bilježe Karlovačka, Brodsko-posavska i Istarska županija. Na svršetku godine 1999., trgovinski je deficit jedanaest županija iznosio 3.246 milijuna USD, a kod preostalih je deset županija ostvaren suficit od ukupno 149 milijuna USD, pa je tako saldo na razini države (korigiran za neraspoređene vrijednosti) bio negativan u iznosu od 3.498 milijuna USD. U ukupnom deficitu Republike Hrvatske najveće je učešće Grada Zagreba, koje je povećano sa 62,70% (1997.) na 76,16% (1999.), iako je nominalni iznos smanjen za 13,87%. Na drugom je mjestu Zagrebačka županija s iznosom oko 241 milijuna USD, slijede Primorsko-goranska, Zadarska, Osječko-baranjska i Dubrovačko-neretvanska županija. Prvih šest navedenih županija u godini 1997. generirale su u oko 78%, a u godini 1999. 91% ukupnog trgovinskog deficita zemlje, što ukazuje na izuzetno visoku koncentriranost. U promatranom razdoblju kao pozitivan primjer mogu se izdvojiti Splitsko-dalmatinska županija, koja je smanjila trgovinski deficit sa 251 milijun USD na 19 milijuna i Istarska županija, koja je u 1999. zabilježila jednaku vrijednost uvoza i izvoza, dok je prije dvije godine deficit te županije dostizao 119 milijuna USD. Ta su poboljšanja rezultat opadanja uvoza, što je bio trend na državnoj razini, ali i rasta robnog izvoza u ovim županijama.

Može se zaključiti da postoji evidentna neusklađenost između pet-šest najutjecajnijih županija po učešću u ukupnoj vanjskoj trgovini, ukupnom izvozu i uvozu i ostvarenom deficitu. Županije koje su značajni izvoznici i uvoznici i koje su generirale glavninu robnog deficita jesu Grad Zagreb, Zagrebačka i Primorsko-goranska županija, a Splitsko-dalmatinska, Istarska i Varaždinska županija ostvarivale su neznatni deficit ili suficit.

Prikazani izvozni i uvozni tijekovi roba po županijama utjecali su da koefficienti pokrivenosti uvoza izvozom budu kako slijedi u tablici 6.

Tablica 6.

POKRIVENOST UVOZA IZVOZOM PO ŽUPANIJAMA
 OD GODINE 1997. DO 1999.

Županija	1997.	1998.	1999.	Prosjeck RH = 100			
				Prosjeck 1997-99.	1997.	1998.	1999.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Zagrebačka	0,31	0,33	0,30	0,31	68,51	61,52	53,67
Krapinsko-zagorska	1,10	1,18	1,08	1,12	239,79	216,86	196,65
Sisačko-moslavačka	1,19	1,24	1,38	1,27	259,84	229,23	250,99
Karlovačka	0,80	1,13	1,05	0,99	174,28	207,86	191,02
Varaždinska	0,84	0,90	0,97	0,90	182,46	165,27	176,22
Koprivničko-križevačka	1,14	1,12	1,13	1,13	248,83	206,82	205,20
Bjelovarsko-bilogorska	1,13	1,07	1,08	1,09	246,99	197,20	196,65
Primorsko-goranska	0,36	0,78	0,70	0,61	78,21	143,64	126,54
Ličko-senjska	1,14	1,40	1,75	1,43	249,45	258,39	318,06
Virovitičko-podravska	1,64	1,94	2,06	1,88	357,17	358,58	373,59
Požeško-slavonska	1,20	1,36	1,54	1,37	261,92	250,19	280,41
Brodsko-posavska	0,64	0,92	1,09	0,88	138,90	168,92	198,89
Zadarska	0,35	0,59	0,60	0,51	76,31	108,73	109,05
Osječko-baranjska	0,59	0,61	0,80	0,67	128,09	113,31	144,52
Šibensko-kninska	0,68	0,79	0,74	0,74	149,50	145,41	134,44
Vukovarsko-srijemska	0,47	0,60	0,82	0,63	103,14	110,23	149,03
Splitsko-dalmatinska	0,50	0,77	0,94	0,74	109,13	141,40	171,65
Istarska	0,76	0,83	1,00	0,86	165,15	152,82	181,75
Dubrovačko-neretvanska	0,42	0,58	0,53	0,51	90,95	106,19	96,02
Međimurska	0,68	0,80	0,91	0,80	147,33	148,29	165,23
Grad Zagreb	0,34	0,34	0,34	0,34	73,92	62,98	62,35
Neraspoređeno	0,05	0,09	0,10	0,08	10,62	17,52	18,70
Republika Hrvatska	0,46	0,54	0,55	0,52	100,00	100,00	100,00

Budući da je u promatranome razdoblju robni izvoz bio manji od robnog uvoza, onda je i stupanj pokrivenosti uvoza izvozom manji od 1 na razini zemlje, ali i u većem broju županija. Ako se promatra trend pokrivenosti uvoza izvozom, onda se stupanj pokrivenosti uvoza izvozom povećava, i to sa 0,46 (1997.) na 0,55 (1999.), što ukazuje na poboljšanje odnosa u vanjskotrgovinskoj razmjeni Republike Hrvatske.

U analizirane tri godine sedam je županija imalo koeficijent pokrivenosti uvoza izvozom veći od 1, ali su to županije koje su zajedno sudjelovale u ukupnoj razmjeni s oko 11%. Ako koeficijent pokrivenosti županija uspoređujemo s prosjekom

zemlje u godini 1997. tada se iznad prosjeka nalazilo čak 16 županija, a ispod prosjeka pet županije, u godini 1999. omjer je poboljšán i ispod prosjeka nalazile su se samo Dubrovačko-neretvanska i Zagrebačka županija i Grad Zagreb.

Radi utvrđivanja izvozno propulzivnih županija i onih pretežito uvozno ovisnih, u nastavku rada prišlo se izračunavanju koeficijenta izvozne propulzivnosti i uvozne ovisnosti u godinu 1999. za koju postoje podaci o bruto domaćem proizvodu po županijama.

Tablica 7.

UVOZNA OVISNOST, IZVOZNA PROPULZIVNOST I STUPANJ OTVORENOSTI
REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA U GODINI 1999.

Županija	BDP u 1999. godini, u mil USD*	Uvoz/BDP	Izvoz/BDP	(Izvoz+Uvoz)/ BDP
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Zagrebačka	776	44,07	13,02	57,09
Krapinsko-zagorska	331	36,86	39,88	76,74
Sisačko-moslavačka	402	31,34	43,28	74,63
Karlovačka	339	28,91	30,38	59,29
Varaždinska	646	45,82	44,43	90,25
Koprivničko-križevačka	407	30,47	34,40	64,86
Bjelovarsko-bilogorska	301	20,27	21,93	42,19
Primorsko-goranska	1.272	46,07	32,08	78,14
Ličko-senjska	78	5,13	8,97	14,10
Virovitičko-podravska	213	16,90	34,74	51,64
Požeško-slavonska	191	18,32	28,27	46,60
Brodsko-posavska	341	15,54	17,01	32,55
Zadarska	429	19,81	11,89	31,70
Osječko-baranjska	922	18,00	14,32	32,32
Šibensko-kninska	234	31,20	23,08	54,27
Vukovarsko-srijemska	316	15,82	12,97	28,80
Splitsko-dalmatinska	1.416	24,15	22,81	46,96
Istarska	1.095	42,83	42,83	85,66
Dubrovačko-neretvanska	355	14,93	7,89	22,82
Međimurska	370	41,62	37,84	79,46
Grad Zagreb	9.649	42,03	14,42	56,44
Republika Hrvatska	20.083	38,72	21,31	60,03

* Podaci o BDP po županijama u godini 1999. preuzeti su iz studije Filipić, Petar. Preliminarna studija za procjenu indirektnih koristi od razmatranih autocesta.", Split, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, 2000.

Indeks uvozne ovisnosti za Republiku Hrvatsku u godini 1999. iznosio je 39%, a izvozna je propulzivnost bila 21%, pa to upućuje na snažniju uvoznu orijentaciju zemlje. Definiranjem stupnja otvorenosti kao udjela vanjskotrgovinskog robnog sektora u BDP, isti se pokazatelj za Hrvatsku u godini 1999. kretao na razini od oko 60%, što je mnogo manje nego kod nekih malih otvorenih europskih zemalja kojih stupanj otvorenosti prelazi i 100%.

Najotvorenije županije u godini 1999. bile su Varaždinska, Istarska, Međimurska, Primorsko-goranska, Krapinsko-zagorska i Sisačko-moslavačka županija. Kod Krapinsko-zagorske, Sisačko-moslavačke i Istarske županije izvozna je propulzivnost bila veća ili jednaka uvoznj ovisnosti, a navodi se kod Varaždinske, Primorsko-goranske i Međimurske obrnuto.

Najviša uvozna ovisnost evidentirana je kod Primorsko-goranske, Varaždinske, Zagrebačke, Istarske, Grada Zagreba i Međimurske županije, a izvozno su najpropulzivnije bile Varaždinska, Sisačko-moslavačka, Istarska, Krapinsko-zagorska, Međimurska i Virovitičko-podravska županija. Od ukupno 21 županije, devet ih je u godini 1999. bilo više izvozno, nego uvožno orijentirano, što upućuje na zaključak da su županije, kao nosioci vanjskotrgovinske razmjene Hrvatske, više uvožno nego izvozno orijentirane. Uzimanjem prosjeka zemlje kao osnovice, šest je županija bilo uvožno ovisnije od prosjeka, a trinaest izvozno propulzivnije.

Izvozna propulzivnost županija može se analizirati i kroz robni izvoz po stanovništvu, pri čemu se podaci o broju stanovnika odnose na godinu 1991., kada je napravljen posljednji popis stanovništva.

Tablica 8.

ROBNI IZVOZ REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA

u USD

Županija	Broj stanovnika 1991.	%	Izvoz po stanovniku			
			1997.	1998.	1999.	Prosjek 1997-99.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Zagrebačka	283.298	5,92	399	438	357	398
Krapinsko-zagorska	148.779	3,11	1.049	948	887	961
Sisačko-moslavačka	251.023	5,25	697	777	693	722
Karlovačka	184.577	3,86	558	628	558	581
Varaždinska	187.853	3,93	1.709	1.687	1.528	1.641
Koprivničko-križevačka	129.397	2,70	1.322	1.221	1.082	1.208
Bjelovarsko-bilogorska	144.042	3,01	597	542	458	532
Primorsko-goranska	323.130	6,75	532	1.640	1.263	1.145
Ličko-senjska	85.135	1,78	94	82	82	86
Virovitičko-podravska	104.625	2,19	860	650	707	739
Požeško-slavonska	99.334	2,08	604	614	544	587
Brodsko-posavska	174.998	3,66	320	309	331	320
Zadarska	214.777	4,49	200	354	237	264
Osječko-baranjska	367.193	7,68	340	359	359	353
Šibensko-kninska	152.477	3,19	328	341	354	341
Vukovarsko-srijemska	231.241	4,83	186	186	177	183
Splitsko-dalmatinska	474.019	9,91	530	802	681	671
Istarska	204.346	4,27	1.811	1.909	2.295	2.005
Dubrovačko-neretvanska	126.329	2,64	237	332	222	264
Međimurska	119.866	2,51	1.126	1.160	1.168	1.151
Grad Zagreb	777.826	16,26	2.036	1.793	1.788	1.872
Republika Hrvatska	4.784.265	100,0	872	949	894	905

Izvor: Kolona (2): Državni zavod za statistiku: Statistički ljetopis Republika Hrvatske 1999., Zagreb, DZS, 1999.

Robni izvoz Republike Hrvatske po stanovništvu u razdoblju od godine 1997. do 1999. kretao se između 872 i 949 USD. U godini 1999. iznosio je 894 USD, što je za 55 USD po stanovništvu ili 5,80% manje od ostvarenih rezultata godine 1998. Najveći prosječni izvoz po stanovniku u tri godine ostvarila je Istarska županija s nešto više od 2.000 USD, slijede Grad Zagreb sa 1.872 USD, Varaždinska županija (1.641 USD), Koprivničko-križevačka županija (1.208 USD), Međimurska županija (1.151 USD) i Primorsko-goranska županija (1.145 USD).

USD). Najmanji izvoz po stanovniku u godini 1999. ostvaren je u Ličko-senjskoj županiji - svega 82 USD, Vukovarsko-srijemskoj (177 USD) i Dubrovačko-neretvanskoj županiji (222 USD). Ako se Republika Hrvatska uzme kao prosjek, onda je u promatranom razdoblju 14 županija ostvarilo manji izvoz po stanovniku nego na razini države, a iznad prosjeka bile su Istarska, Varaždinska, Primorsko-goranska, Međimurska županija, Koprivničko-križevačka i Krapinsko-zagorska županija i Grad Zagreb.

Na osnovi podataka tablice 9. može se zaključiti da je Grad Zagreb najrazvijenija županija s najvećim brojem stanovnika i s udjelom u BDP Hrvatske oko 50%. No, sa stajališta doprinosa vanjskotrgovinskog sektora gospodarskom rastu i razvoju pokazatelji nisu zadovoljavajući. Iako je po izvozu po stanovniku drugo rangirana županija, potrebno je istaknuti neproporcionalno visoku uvoznost i nisku izvoznost propulzivnost, što ukazuje na potrebu snažnije izvozne orijentacije gospodarskih subjekata u toj županiji.

Sa stajališta vanjskotrgovinske robne razmjene kao najuspješnije županije izdvajaju se Istarska, Varaždinska, a visoka je gospodarska aktivnost uz slabije rezultate u međunarodnoj razmjeni evidentna za Primorsko-goransku i Splitsko-dalmatinsku županiju. Visoka aktivnost u vanjskotrgovinskoj razmjeni s obzirom na gospodarsku snagu postoji u Međimurskoj i Koprivničko-križevačkoj, Krapinsko-zagorskoj i Sisačko-moslavačkoj županiji. Sa druge strane, s najslabijom aktivnošću u međunarodnoj razmjeni i uopće gospodarskoj izdvaja se Ličko-senjska, a relativno lošu poziciju imaju Vukovarsko-srijemska i Dubrovačko-neretvanska županija. Kao jedan od osnovnih uzroka lošijih gospodarskih performansi tih županija izdvajaju se razaranja za vrijeme ratne agresije na Hrvatsku.

Sumirajući sva prethodno izvršena istraživanja dobiva se tablica 9.

Tablica 9.

RANGIRANJE ŽUPANIJA REPUBLIKE HRVATSKE
PREMA ODABRANIM POKAZATELJIMA

Županija	Pokazatelj								
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
Zagrebačka	5	6	9	11	5	5	3	17	15
Krapinsko-zagorska	14	15	11	8	11	6	7	4	7
Sisačko-moslavačka	6	10	18	6	9	7	8	2	9
Karlovačka	11	14	17	12	13	9	11	9	11
Varaždinska	10	7	4	5	6	1	2	1	3
Koprivničko-križevačka	18	9	3	7	10	8	10	7	4
Bjelovarsko-bilogorska	15	17	12	13	16	15	13	13	13
Primorsko-goranska	4	3	3	3	2	4	1	8	6
Ličko-senjska	21	21	21	21	21	21	21	21	21
Virovitičko-podravska	19	19	13	13	20	12	17	6	8
Požeško-slavonska	20	20	16	15	19	14	15	10	12
Brodsko-posavska	12	13	15	17	17	16	19	14	17
Zadarska	8	8	14	16	12	18	14	19	18
Osječko-baranjska	3	5	10	10	7	17	16	16	14
Šibensko-kninska	13	18	19	18	14	11	9	11	16
Vukovarsko-srijemska	7	16	20	19	14	19	18	18	20
Splitsko-dalmatinska	2	2	7	4	4	13	12	12	10
Istarska	9	4	2	2	3	2	4	3	1
Dubrovačko-neretvanska	16	12	8	20	18	20	20	20	19
Međimurska	17	11	6	9	8	3	6	5	5
Grad Zagreb	1	1	1	1	1	10	5	15	2

- I. Broj stanovnika
- II. Učešće BDP županije u BDP RH u godini 1999.
- III. BDP po stanovniku u godini 1999.
- IV. Udio u izvozu RH, prosjek od 1997.-1999.
- V. Udio u uvozu RH, prosjek od 1997.-1999.g.
- VI. Stupanj otvorenosti (udjel izvoza i uvoza u BDP) u godini 1999.
- VII. Uvozna ovisnost u godini 1999.
- VIII. Izvozna propulzivnost u godini 1999.
- IX. Izvoz po stanovništvu u godini 1999.

Izvor: Prema tablicama u tekstu, stavka neraspoređeno isključena je iz rangiranja.

Struktura robnog izvoza i uvoza Republike Hrvatske po županijama

Budući da je osnovni predmet ovoga istraživanja robna razmjena gospodarskih subjekata s inozemstvom po županijama Republike Hrvatske u nastavku rada analizira se struktura izvoza i uvoza i podrobnije se utvrđuju glavni izvozni i uvozni proizvodi određenih županija.

Tablica 10.

STRUKTURA ROBNOG IZVOZA PO ŽUPANIJAMA U GODINI 1998. I 1999.

Županija	Godina	Poljoprivreda	Ribarstvo	Prerađivačka industrija
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Zagrebačka	1998.	0,83	0,02	99,15
	1999.	0,73	0,06	99,21
Krapinsko-zagorska	1998.	0,51	0	99,49
	1999.	0,33	0	99,67
Sisačko-moslavačka	1998.	0,57	0,01	99,42
	1999.	0,72	0	99,28
Karlovačka	1998.	0,33	0	99,67
	1999.	0,38	0	99,62
Varaždinska	1998.	0,76	0,01	99,24
	1999.	0,85	0	99,15
Koprivničko-križevačka	1998.	1,43	0	98,57
	1999.	1,58	0	98,42
Bjelogorsko-bilogorska	1998.	1,71	1,08	97,21
	1999.	0,98	1,05	97,97
Primorsko-goranska	1998.	0,13	0,24	99,63
	1999.	0,19	0,32	99,49
Ličko-senjska	1998.	2,80	0,69	96,51
	1999.	1,39	1,04	97,57
Virovitičko-podravska	1998.	11,91	0	88,08
	1999.	19,58	0	80,42
Požeško-slavonska	1998.	7,33	0,13	92,55
	1999.	5,41	0,13	94,46
Brodsko-posavska	1998.	0,34	0,03	99,63
	1999.	0,45	0	99,55
Zadarska	1998.	0,29	12,16	87,55
	1999.	0,13	13,19	86,69
Osječko-baranjska	1998.	3,68	0,02	96,30
	1999.	2,64	0	97,36
Šibensko-kninska	1998.	0,18	1,75	98,07
	1999.	0,5	2,95	96,55
Vukovarsko-srijemska	1998.	6,31	0	93,69
	1999.	2,75	0	97,25
Splitsko-dalmatinska	1998.	0,42	0,82	98,76
	1999.	0,18	0,59	99,23
Istarska	1998.	0,52	1,20	98,27
	1999.	0,15	0,97	98,88
Dubrovačko-neretvanska	1998.	13,05	0,83	86,12
	1999.	10,38	1,48	88,14
Međimurska	1998.	0,29	0	99,71
	1999.	0,38	0	99,62
Grad Zagreb	1998.	3,10	0,03	96,87
	1999.	2,28	0,02	97,70
Republika Hrvatska	1998.	1,86	0,47	97,68
	1999.	1,61	0,42	97,98

NAPOMENA: Preliminarni podaci o robnom izvozu po županijama i po NKD-u u određenoj mjeri odstupaju od službeno objavljenih podataka DZS na ukupnoj razini zemlje, pa se analizi pristupilo izračunavanjem strukture prema raspoloživim preliminarnim podacima.

Izvor: Državni zavod za statistiku, preliminarni podaci koje EIZ dobiva od DZS za potrebe izračunavanja CRORPI indeksa.

Prema podacima tablice 10. može se zaključiti kako Republika Hrvatska u osnovi izvozi proizvode prerađivačke industrije (98%), a poljoprivredni proizvodi i ribarstvo sudjeluju s oko 2%. Ako se struktura izvoza roba promatra po županijama, slika je slična kao i na razini države, a odstupanja postoje kod Virovitičko-podravске, Dubrovačko-neretvanske i Požeško-slavonske županije koje izvoze i velik dio poljoprivrednih proizvoda i kod Zadarske koja u strukturi izvoza ima zastupljenost ribarstva s oko 13%. Struktura robnog uvoza veoma je slična izvoznj ponudi zemlje, pri čemu oko 96% čini uvoz prerađivačkih proizvoda, a oko 4% poljoprivredni proizvodi. Analiza uvozne strukture za godinu 1998. i 1999. ukazuje na postojanje manjih devijacija među županijama od prosjeka zemlje, i to kod Koprivničko-križevačke, Požeško-slavonske, Brodsko-posavske, Osječko-baranjske, Vukovarsko-srijemske, Istarske i Dubrovačko-neretvanske županije, koje uvoze veću količinu poljoprivrednih proizvoda, ali ne više od 10% u ukupnom uvozu.

Analiza izvoznih grana prerađivačke industrije Republike Hrvatske u godinama 1998. i 1999. pokazuje kako su se najviše izvozili proizvodi ostalih prijevoznih sredstava (oko 17%), kemikalije i kemijski proizvodi (oko 12%), odjeća (oko 11%), hrana i piće (oko 9%) i koks, nafta i nuklearna goriva (oko 6-7%). Između 4% i 5% kretao se udio kože, drva, električnih strojeva i aparata i strojeva i uređaja. Istaknutih devet proizvoda predstavljali su dvije trećine ukupnog robnog izvoza⁹, što ukazuje na relativno dobru diverzificiranost izvozne strukture sa stajališta broja i poželjnu sa stajališta održavanja vanjskotrgovinske mreže.

Promatrano po sadržaju uglavnom je riječ o radno i resursno intenzivnim proizvodima, i o manjoj zastupljenosti kapitalno i tehnološki opremljenih roba, a to se ocjenjuje negativno. Naime, riječ je o proizvodima kojih je konkurentna prednost veoma krhka i kratko održiva, odnosno do trenutka dok se ne pojavi proizvođač koji može proizvesti uz niže troškove zbog jeftinije radne snage, povoljnijeg tečaja i dr. Potrebno je istaknuti i kako je u tim kategorijama proizvoda mogućnost imitiranja postojećih proizvoda izuzetno visoka.

Istarska županija, koja se po ostvarenim rezultatima u trgovinskoj razmjeni s inozemstvom izdvaja u promatranome razdoblju, izvozila je u glavnini proizvode ostalih prijevoznih sredstava (38%), nemetale (oko 7%), tekstil (oko 9%), duhanske proizvode (oko 7%) i odjeću (oko 6%) uz naglašenu diverzificiranost izvozne ponude. Ista značajka vrijedi i za Varaždinsku županiju koja je uglavnom izvozila odjeću (oko 29%), kožu (27%), hranu i piće (oko 9%) i namještaj (oko 9%). Sa druge strane, najveća je robna koncentracija na izvoznj strani ostvarena u Primorsko-goranskoj (oko 75%) i u Splitsko-dalmatinskoj županiji (oko 52%), koje

⁹ Prema preliminarnim podacima Državnog zavoda za statistiku.

su najviše izvezile proizvode ostalih prijevoznih sredstava i u Vukovarsko-srijemskoj s oko 82% zastupljenosti metala. Gotovo polovinu izvozne ponude Sisačko-moslavačke županije čine kemikalije i kemijski proizvodi, uz 20% RTV proizvoda.

Umjesto zaključka

Rezultati analize izvozne ponude prema granama prerađivačke industrije i prema županijama (prilog 1.) ovakvi su: Najveći izvoznici hrane i pića locirani su u Gradu Zagrebu, Koprivničko-križevačkoj i Osječko-baranjskoj županiji, a duhanski se proizvodi izvoze uglavnom iz Istre i veoma malo iz Grada Zagreba i Virovitičko-podravске županije. Grad Zagreb, Istarska i Međimurska županija glavni su izvoznici tekstila, a nešto manje sudjeluju Krapinsko-zagorska, Karlovačka i Varaždinska županija. Hrvatski proizvođači odjeće, koji veliki dio svojih proizvoda plasiraju na inozemno tržište, smješteni su u Gradu Zagrebu, u Varaždinskoj, u Međimurskoj i u Krapinsko-zagorskoj županiji. Najviše kožarskih proizvoda izvoze Varaždinska, Međimurska, Koprivničko-križevačka i Istarska županija. Drvo izvozi velik broj županija, a među najvećima su Grad Zagreb, Zagrebačka, Bjelovarsko-bilogorska, Vukovarsko-srijemska, Primorsko-goranska, Koprivačko-križevačka, Varaždinska i Virovitičko-podravska županija. Najviše celuloze i papira na svjetsko tržište plasiraju proizvođači iz Osječko-baranjske županije, iz Grada Zagreba i iz Koprivničko-križevačke i Primorsko-goranske županije. Proizvode izdavačke djelatnosti, koks i naftu, uredske strojeve i računala uglavnom izvozi Grad Zagreb, a kemikalije i kemijske proizvode, pored Grada Zagreba, izvoze i Sisačko-moslavačka, Zadarska i Osječko-baranjska županija. Najviše gume i plastike iz Hrvatske na svjetsko tržište plasira se iz Istarske i Zagrebačke županije i iz Grada Zagreba, a nemetala iz Istarske, Splitsko-dalmatinske i Krapinsko-zagorske. Metali se izvoze iz Šibensko-kninske i Sisačko-moslavačke županije i iz Grada Zagreba, a metalne proizvode uglavnom plasiraju Grad Zagreb, Brodsko-posavska i Međimurska županija. Električni strojevi iz Hrvatske na svjetsko tržište stižu iz Grada Zagreba, iz Karlovačke, iz Varaždinske i Požeško-slavonske županije, a električne strojeve i alate izvoze Krapinsko-zagorska, Grad Zagreb i Varaždinska županija. RTV dijelove izvoze uglavnom Grad Zagreb i Sisačko-moslavačka županija. Motorna vozila i njihove dijelove izvoze Istarska i Splitsko-dalmatinska županija, koje su ujedno i najveći izvoznici medicinskih proizvoda pored Grada Zagreba. Ostala prijevozna sredstva izvoze se iz Primorsko-goranske, Splitsko-dalmatinske i Istarske županije, a namještaj se izvozi uglavnom iz Varaždinske, Virovitičko-podravске i Primorsko-goranske županije i iz Grada Zagreba.

Na osnovi iznesenoga, može se zaključiti da je struktura gospodarstva, a time i izvoza, najviše diverzificirana u Gradu Zagrebu, u Istarskoj i u Varaždinskoj

županiji, što im osigurava bolje izvozne i gospodarske rezultate, a oštrija je specijalizacija evidentna kod Splitsko-dalmatinske, Primorsko-goranske, Krapinsko-zagorske i Koprivničko-križevačke županije.

LITERATURA:

1. *Balassa, B.*: "Export and economic growth", *Journal of Development Economics*, North-Holland Publishing Company, No. 5, 1978.
2. *Filipić, P.*: "Preliminarna studija za procjenu indirektnih koristi od razmatranih autocesta", Split, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, 2000.
3. *Islam, M., N.*: "Export expansion and economic growth: testing for cointegration and causality", *Applied Economics*, London, Routledge, Vol. 30., No. 3, 1998.
4. *Kravis, I.*: "Trade as a handmaiden of growth: Similarities between the nineteenth and twentieth centuries", *Economic Journal*, No. 80, 1970.
5. *Ladavac, J.*: "Praćenje regionalne gospodarske aktivnosti i razvoj regionalnog prognostičkog indeksa", Ahec-Šonje A. (ur.): "Predviđanje ukupne i regionalne gospodarske aktivnosti u Republici Hrvatskoj", Zagreb, Ekonomski institut, Zagreb, 2001.
6. *Michaely, M.*: "Export and growth", *Journal of Development Economics*, North-Holland Publishing Company, No. 4, 1977.
7. *Michalopoulos, C. i Jay, K.*: "Growth of export and income in the developing world: A neoclassical view", AID Discussion Paper, Washington, D.C., Agency for International Development, No. 28, 1973.
8. *Niemira, M.P. and Klein, A.P.*: "Forecasting Financial and Economic Cycles", New York, John Wiley & Sons, Inc, 1994.
9. *Sachs, J. D., Larrain F. B.*: "Macroeconomics in the global economy", New York, Harvester-Wheatsheaf, 1993.
10. *Škuflić, L.*: "Međunarodna strateška orijentacija i trgovinska politika Republike Hrvatske", (Doktorska disertacija), Rijeka, Ekonomski fakultet, 1999.

Prilog I.

IZVOZNE PROIZVODNJE PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE I ŽUPANIJE NAJVEĆI IZVOZNICI U RAZDOBLJU GODINA
1998. I 1999.

Proizvodi	Županija																					
	I . (2)	II . (3)	III . (4)	IV . (5)	V . (6)	VI . (7)	VII . (8)	VIII . (9)	IX . (10)	X . (11)	XI . (12)	XII . (13)	XIII . (14)	XIV . (15)	XV . (16)	XVI . (17)	XVII . (18)	XVIII . (19)	XIX . (20)	XX . (21)	XXI . (22)	
Hrana i piće						+							+					+				+
Duhanski proizvodi		-/+		-/+	-/+																	-/+
Tekstil		+			+																	+
Odjeća					+	+	+	+														+
Koža					+	+	+	+								+						+
Drvo	+					+	+	+					+									+
Četuloza, papir														+								+
Izdavaštvo																						+
Koks, nafta																						+
Kemikalije			+										+									+
Guma, plastika	+																+					+
Nemetali																						+
Metali																+						+
Metalni proizvodi																						+
Strojevi																						+
Ured. strojevi, računala																						+
El. strojevi, aparati																						+
RTV																						+
Medicina																						+
Motorna vozila																						+
Ostala prijevozna sredstva																						+
Namještaj																						+

+ Najveći izvoznici u apsolutnom smislu.
+/- Manji izvoznici u apsolutnom smislu ~,

I. Zagrebačka županija; II. Krapinsko-zagorska županija; III. Sisačko-moslavačka županija; IV. Karlovačka županija; V. Varaždinska županija; VI. Koprivničko-križevačka županija; VII. Bjelovarsko-bilogorska županija; VIII. Primorsko-goranska županija; IX. Ličko-sejnska županija; X. Virovitičko-podravska županija; XI. Požeško-slavonska županija; XII. Brodsko-posavska županija; XIII. Zadarska županija; XIV. Osječko-baranjska županija; XV. Šibensko-kninska županija; XVI. Vukovarsko-srijemska županija XVII. Splitsko-dalmatinska županija; XVIII. Istarska županija; XIX. Dubrovačko-neretvanska županija; XX. Međimurska županija; XXI. Grad Zagreb.

Izvor: Izradile autorice na osnovi podataka Državnog zavoda za statistiku.

FOREIGN TRADE ANALYSIS OF THE REPUBLIC OF CROATIA BY COUNTIES

Summary

Integration of national economy into the world global community, services and capital flows is in positive correlation with the level of economic growth and development. The Republic of Croatia as a country with a small national market is according to calculated indicators, inadequately included into international flows, what is the result of inappropriate specialization and exports and imports structure, that is non-competitive products. In last decade commodity exports moved at approximately same level with few oscillations, thus with much larger imports, the contribution of foreign trade sector to economic growth was not positive. Although the condition of foreign trade sector at the level of country is inadequate, they are picked out some relatively open countries, above-average included into international flows, which highly rank by achieved export and economic results.